

ՓԱՅԼԱԿ

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր
ԼՈՅՍ Է ՏԵՍՆՈՒՄ ԿԻՐԱԿԻ ԵՒ ՀԻՆԳՉԱԹԻ ՕՐԵՐԸ

Տարեկան գինը — 3 ռուբլի, 1/2 տարեկանը — 1 ռ. 50 կ.,
1 ամս. — 35 կ.
Ս.ՈՒՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆ ԱՄԵՆ ՏԵՂ. 5 ԿՈՊ.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին՝ առաջին երեսի վրայ — 20 կոպ.,
վերջին „ „ — 10 „
Հասցէ՝ Шума, Редакция газеты „Пайлак“. Ганджунцев. ул. домъ Костанцова. Schoucha, rédaction du journal „Phailak“.

ԲԱՑԻԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„ՓԱՅԼԱԿ“

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր
լոյս է տեսնում առ այժմ շաբաթական երկու անգամ
Բաժանորդագիրն է. տարեկան 3 ռ. կէս տարեկանը — 1 ռ. 50 կ.
ամսական — 35 կ.
Ս.ՈՒՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆ ԵՄԵՆ ՏԵՂ. 5 ԿՈՊ.
Մեր Հասցէն՝ Шума, редакциі газеты „ПАЙЛАКЪ“.
ԱՊՍՈՒԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԶԷ ԸՆԴՈՒՆԻՈՒՄ

ՊՐԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

Անհանգիստ լուրեր են գալիս Պարսկաստանից, ուր ըստ երևոյթի նոր դաւեր են դարձնում Գերմանիայի և Թիւրքիայի ձեռքերով։ Թաւրիզում տնեւի պատերին անյայտ անձեր կայցրել են կոչեր, որոնք ժողովրդին հրաւիրում են ապստամբել ներկայ շահի դէմ։ Շիրազում բռնկել են անկարգութիւններ, որոնց զսպելու համար տեղական պարսիկ կառավարական ուժերը ոչինչ չեն կարողանում ձեռնարկել։ ամբողջ Պարսկաստանի մէջիտներում մուլաները ու ֆանատիկոս քարոզիչներ գերմանական ոսկու և թիւրքական ինտրիգների ազդեցութեան տակ քարոզում են պատերազմ Անգլիայի և Ռուսաստանի դէմ։ Իսկ Սպահանի մուշտէհիդը այդ տեսակ քարոզներում նզովք և աւելծք է կարգում այն բոլոր պարսիկների հասցէին, որոնք կը յանդգնեն յարաբերութիւններ պահպանել ռուս և անգլիական կառավարութեան ներկայացուցիչների հետ։ Աւելացրէք սրա վրայ և խոլերայի լայն չափերով ծաւալելը, որ անշուշտ մեծ զոհեր է կորզելու առասպելական աստիճանի հասած հակասանիտարական պարսիկ ժողովրդից։

Այս բոլոր հանգամանքները ստեղծում են այնպիսի խտացած մթնոլորդ, որտեղ ամեն տեսակ անակրկիտներ կարելի է սպասել։ Պարսկաստանը, որ ահա 10 տարուց աւելի է, ինչ դարձել է քաղաքական փոթորիկների բուն, կառավարչական ու պետական անհաստատ, հիւժւած մի մարմին, կուրացած, մոլեռանգ ժողովրդական մի զանգած, որ խաղալիք է զանազան բաղադրանքների և քաղաքական ինտրիգների, այսօր

վերստին ընկել է աւանտիւրանների յետեւից թիւրք և գերման գործակալների ճարպիկ քայլերի շնորհիւ։

Թէ ուր կը տանի Պարսկաստանին այս դրութիւնը, դժուար չէ գուշակել։

Դա երեւի նրա պետականութեան ու ինքնուրոյնութեան ճկարպիւ վերջին երգն է լինելու։ Անգլիան և Ռուսաստանը, որոնք այնքան շահագոյգած են պարսկական գործերով և նայում են այդ երկրի ու ժողովրդի վրայ իբր տնտեսական ու քաղաքական շահերի միայն իրենց իրաւասութեան պատկանող շրջանի վրայ, ոչ մի պայմանով չեն թոյլ տալ, որ այնտեղ ամբանայ թիւրքիան կամ մանաւանդ Գերմանիան։ Ներքինը չեն համբերի, որ իրենց երկրների սահմաններում մնայուն կերպով պահպանեն ու զարգանան պարսկական ներկայ իրականութեան նման պայմաններ, որոնք անվերջ վտանգի ու անհանգրստութեան գրաւականներ ներնայացնեն։ Եւ Ռուսաստանն ու Անգլիան արդէն ձեռնարկել են խիստ միջոցներ, թէ դիպլոմատիական և թէ ռազմական, որ հենց իւր բնույթ խեղդեն այն անակրկիտ զէպքերն ու թշնամական բռնուկումները, որոնք պատրաստում են այնտեղ Գերմանիան և թիւրքիան իրենց հաւատարիմ պարսիկ արբանեակների հետ միասին։

Եւ այս գալիք իրարանցումների ու արիւնալի խռովութիւնների քառութեան նոխազը պիտի լինի վերստի հայ ժողովուրդը։ Այն արիւնալի սպանդանոցները, որ սարքեցին հայութեան յայտնի և անյայտ թշնամիները թիւրքական Հայաստանում, կարող են նոյն հեղինակների ձեռքով տեղափոխու

ւել Պարսկաստան, և մի գեղեցիկ օր, մենք ականատես կը լինենք երկի, թէ ինչպէս թիւրք-հայերի աներեւակայելի զուլումներին և թշուառութեան վրայ, կաւելանայ նաև պարսկահայ բեկարների ոչնչացումն։

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ

Առանձնաւ է դպրոցական տարին սկստեմքերի 1-ից, ըստ հրահանգի, կանոնաւոր ուսումնա պէտք է սկսի, բայց մի քանի վայրերում, ուր խմբած են փախստականները, անկարելի է լինելու որոշած ժամանակին բանալ դպրոցների դռները։ Այդ հանգամանքը բաւական մեծ հարած է մեր կրթական գործի համար, բայց և այնպէս անհրաժեշտ և անխուսափելի չարիք։ Փախստականների ընդունելութեան և տեղաւորման խնդիրն այնքան մեծ նշանակութիւն ունի մեզ համար, որ նման գոհաբերութիւններն անպայման պահանջ են ներկայանում։ Սակայն պէտք է ամեն կերպ աշխատել դպրոցներին հասնելիք այդ գոհաբերութիւնը հասցնել մինչև չափերի։ Թիֆլիզում, ուր կան բաւականաչափ գաղթականներ և խոշոր կարիք ինտելիգենտ ձեռքերի, դպրոցները բացւած են յայտարարւում օգոստոսի 26-ից։ Մեր թեմում, ուր ոչ մի գաղթականի երես դեռ չենք տեսել, չգիտենք էլ հաստատ, թէ երբ են համեմուտ մեզ մօտ, ոչ մի կարգադրութիւն չենք արել դպրոցների բացման վերաբերմամբ։ Մի քանի գիւղական դպրոցներ նոյն իսկ ուսուցիչներ չեն հրաւիրել դեռ ևս։ Աւելի քան աննախանձելի վիճակ է ներկայացնում մեր քաղաքի դպրոցական գործը. թեմական դպրոցի չենք

կան ուսուցիչները պէտք է շտապեն գնալ իրենց տեղերը, ժամանակին ըսկրելու ուսումը դպրոցում, նախօրէ հարկաւոր ցուցումներ ու կարգադրութիւններ ստանալով փախստականներին օգնող գաւառական կոմիտէից, որ կազմ և պատրաստ լինեն ընդունելու և տեղաւորելու գաղթականներին. քաղաքի դպրոցական վարչութիւններն էլ պէտք է սկսեն իրենց դպրոցական գործը, մինչև փախստականների գալը։ Այնուհետև հոգ պէտք է տանել մի կողմից, որ դպրոցական շինութիւնները ազատ մնան փախստականների ապաստարան լինելուց, մանաւանդ որ այդ տեսակէտից Շուշին բախտաւոր բացասութիւնների շարքին է պատկանում՝ հարկաւոր չափով ազատ բնակարաններ միշտ էլ կարելի է գտնել, միւս կողմից պէտք է աշխատել խնայողաբար գործող ինտելիգենտ ուժերն—ուսուցիչներին, գործի հրաւիրել անհրաժեշտ չափից ոչ աւելին, որպէսզի դպրոցական պարագայները կարելի լինի շարունակելու Հակոբակ դէպքում, եթէ անհրաժեշտ կը նկատուի շատերի—համարեա բոլոր ուսուցիչների մասնակցութիւնը, այդ դէպքում կարելի կը լինի ընդհանուր որոշում կայացնել շրջանի բոլոր դպրոցների նկատմամբ, դադարեցնել ուսումը մի շաբաթով, կամ որքան ժամանակ հարկ կը լինի։ Այդ ցոյց կը տայ ապագան, երբ գաղթականների հոսանքը կը հասնի մեզ։ Առ այժմ, գաղթականների ընդունելութեան նախապատրաստական աշխատանքները կատարելով հանգիւստ, հոգ տանենք ժամանակին սկսելու ուսումնական տարին։ Առանց այն էլ, ով գիտէ, թէ ինչ անակրկիտ զէպքեր կարող են խանգարել և վրդովել այս տարի մեր դպրոցների նորմալ կեանքը։

Սորայր

ՇՈՒՇՈՒ ԳԱՒԱՌՈՒՄ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԻ ՏԵՂԱՌՈՐԵԼՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Գանձակի պ. նահանգապետի հեռագրի համաձայն Շուշու գաւառում պէտք է գետեղեն 15 հազար հայ գաղթական. ի նկատի ունենալով գաղթականների տեղաւորելու և նրանց խնամելու ծանր գործը՝ անհրաժեշտ է համարել կազմել գաւառական կոմիտէ եօթն անդամից բաղկացած, որպէսզի հնարաւոր լինի առանց մեծամեծ դժարութեանց գաղթականներին հայկական գիւղերում տեղաւորել, որոշել էր գաւ. կոմիտէի կողմից լիազօրներ ուղարկել Շուշու գաւառի գիւղական հասարակութիւնները իմանալու համար, թէ ինչ թւով գաղթականներ կարող են պատասպարան գտնել հայկական գիւղում և ուսական աւաններում. այդ լիազօրներն արդէն վերադարձել են և ներկայացրել են իրենց զեկուցումը, որից երևում է, որ գիւղական հասարակութեանց մէջ կարելի է տեղաւորել մօտաւորապէս 3 հազար գաղթական. այդքան քիչ գաղթական ընդունելու պատճառն այն է, որ մեր գիւղական

հասարակութիւններն անտեսական դրութիւնը ներկայ ժամանակս խիստ ցաւալի վիճակում է գտնուում. կան գիւղեր, որոնց եկամուտը կարող է իրանց բաւականացնել միմիայն 1—2 ամիս, ուրիշ տեղեր 3—4 ամիս. բայց ոչ մի հասարակութիւն չկայ, որ ստացած եկամուտով կարողանայ իւր գոյութիւնն պահպանել մի տարի. Առհասարակ ոչ միայն հացահատիկի բերքն է վատ, այլ և ամեն տեսակ պտուղների. Այդ է պատճառը, որ գաղթականների մի փոքր մասը միայն կարելի է տեղաւորել Շուշու գաւառի գիւղերում. բայց ի նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ կառավարութիւնը իւրաքանչիւր գաղթականի պէտք է յատկացնի օրական 10 կ. միւրք և հետեւապէս դոքա չեն կարող ծանր բեռն լինել մեր գիւղական հասարակութեանց համար, որոշուած է առայժմ գիւղերում տեղաւորել մօտ 6 հազար գաղթական. պետական նպաստը պէտք է տրւի յատուկ լիազօրեցիկ ձեռքով, որոնք կը նշանակեն գաւառական կոմիտէի կողմից: Բացի դրանից որոշուած է մի քանի տեղ ունենալ սննդատու կէտ. գաւառական կոմիտէն բարեւոք է համարել նախ բազմապատկառուութիւնը Խաչէն գետի մօտ Ուրխաշ կոչւած տեղը, ուր գաղթականները պիտի ենթարկեն նաև բժշկական քննութեան. և որովհետև նախատեսուած է, որ այդ կերպով պիտի անցնեն բոլոր գաղթականները, ուստի անհրաժեշտ է համարել այդտեղ նախօրօք ամբարել 300 փութ ալիւր, թէյ, շաքար և ինտելիգենտ ոյժերի մի խումբ ունենալ, որպէսզի հնարաւոր լինի առանց մեծամեծ դժուարութեանց ամեն տեսակ դիւրութիւն տալով գաղթականներին՝ նրանց այս կամ այն հասարակութեանց գիւղերը ճանապարհել և տեղաւորել: Մննդատու կէտեր որոշուած է ունենալ նաև հետեւեալ վայրերում՝ Ասկերան, Շօշու, Ներքին Թաղավարդ և Ննգի. իւրաքանչիւր սննդատու կէտ արդէն յանձնուած է մի տնտեսական կառավարչի 4—5 օգնա-

կանով. բացի դրանից ամեն գիւղական հասարակութեան համար արդէն կարգուած է զաւ. կոմիտէի կողմից մի լիազօր՝ գաղթականներին առաջնորդելու իրեն համար որոշուած վայրը և այնտեղ նոցա տեղաւորելու: Այս բոլոր որոշումներն արդէն յայտնուած են Գանձակի պ. նահանգապետին, որին հետագրել է նաև գաղթականների դէպի այս կողմերը ճանապարհելու դէպքում իրազեկ դարձնել տեղական կոմիտէին՝ անմիջապէս գործի ձեռնարկելու համար: Հարկաւոր է աւելացնել, որ թէ գիւղական և թէ քաղաքիսպարոնայք ուսուցիչները իրանց ջերմ մասնակցութեամբ բաւական դիւրացրին գաւառական կոմիտէի ձեռնարկած գործը և յոյս կայ, որ գաղթականները մեր կողմերը ժամանելու դէպքում նոքա միացած ոյժերով հանդէս կը գան այդ թշուառների վիճակը սփոփելու և նոցա համար տանելի կացութիւն ստեղծելու: Ա.

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

Օգոստոսի 14-ի նիստում, սոցիալ դեմ. Ֆրակցիայի 5 դատապարտուած և Դոմայից արտաքսուած անդամների մասին եղած հարցապնդման հետեւում է նոր հարցապնդումն ի վաճառվ վազնեսնելու կատարուած դէպքի մասին, որը տեղի է ունեցել օգոստոսի 10-ին, երբ բանտարկւած գործադուլի պատճառով քաղաքային հրապարակում համազարկեր են ուղղել բանտրների խմբի մէջ և ֆլանսել են մի քանի տասնեակ հոգի:

Հարցապնդման շտապողականութիւնը պաշտպանուած են Չիլիճէն և Կեբենակին: Չիլիճէն այդ հանգամանքը բացատրուած է պրօֆակացիայով, որի միջոցով աշխատում են ազատել կառավարութիւնը իր մեղքերի պատասխանատուութիւնից:

Կեբենակին ասում է, որ կառավարութեան քաղաքականութիւնը մնացել է նոյնը: Քաղաքական օստիկանութիւ-

նը ղեկավարող օրգանները գործում են հին մեթոդներով: Հող է նախապատրաստուած պատերազմի վերջացման պայմանների կարելիութեան համար, գուցէ խայտառակ մեր երկրի համար և այն նպատակով, որ կարելի լինի ամեն մեղք ձգել մասսայի վրայ, ըստիպել ժողովրդին հաւատալու, որ նա անարխիական երեցաւ և անընդունակ ղիմանալու պետութեան փորձութեանը: Դոմայն պէտք է, առանց խարուսեան քաղաքական հայեացքների, լուրջ կերպով կանգ առնի ստեղծուած դրութեան վրայ: Անհրաժեշտ է աշխատել հետացնել ամեն մի հնարաւորութիւն յետագայ պրօֆակացիան գործողութիւնների բանտրների վերաբերմամբ: Իշխանութիւնը պէտք է գտնւի աղնիւ ձեռքբերում, որոնք կարողանան, համաձայն ռուս ժողովրդի մեծամասնութեան կամքի, տանել երկիրն այն ճանապարհով, որը պէտք է բանայ մեզ ազատ և բախտաւոր կեանքի նոր հորիզոններ:

Ներքին գործոց նախարարութեան կառավարիչը հաղորդում է, որ օգոստոսի 10-ին ի վաճառվ վազնեսնելու տեղի ունեցած այդ տխուր դէպքը դատաստանական քննութեան է յանձնուած, որի հետեւանքը շուտով կը յայտնւի Դոմային:

Հարցապնդումը և շտապողականութիւնն ընդունուած է Դոմայի կողմից միաձայն:

Հարցապնդումներից յետոյ, երեկոյեան նիստում քննուած է փախստականների խնամատարութեան օրինագիծը: Չեկուցանող Անտոնովը նկատում է, որ օրինագիծի հիմք ծառայել է այն սկզբունքը, թէ փախստականների խնամատարութիւնը և հոգսը ներկայանում է որպէս պետական պարտականութիւն: Յանձնաժողովը քննելով կառավարութեան օրինագիծը՝ գտնել է ընդունելի, մտցնելով մի քանի փոփոխութիւններ: Օրինակ՝ ներքին գործոց նախարարութեան մէջ հիմնուած փախստականներին վերաբերեալ ընդհանուր

հարցերը քննող խորհրդի անդամների թիւը օրէնսդիր պալատների կողմից յանձնաժողովը փոխել է 5-ից—7. և որոշել է, որ այդ անդամները ոչ թէ հրաւիրեն ներքին գործոց նախարարի կողմից, ինչպէս նախադրուած է կառավարութիւնն, այլ ընտրեն օրէնսդիր հիմնարկութիւնների կողմից: Յանձնաժողովը մեծ պարտականութիւն է յատկացրել տեղական հիմնարկութիւններին. ծանրութեան կենտրոնն ընկնելու է քաղաքների միութեան և զեմստովային դաշնակցութեան հիմնարկութիւնների վրայ, իսկ ուր չկան այդպիսիները՝ տեղական կոմիտէներին վրայ: Գլխաւոր լիազօրեցիկ թիւը յանձնաժողովը որոշել է հասցնել չորսի. երեքն արեւմտեան սահմագծում և մէկը կովկասում:

Փախստականներին օգնելու համար յանձնաժողովն անհրաժեշտ գտաւ յատկացնել 25 միլիօն ռուբլի: Երկար միջաբանութիւնից յետոյ՝ օրինագիծն ընդունեց շտապողական կարգով, մի քանի փոփոխութիւններով:

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՓԱՅՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Օգոստոսի 14-ին և 15-ին քաղաքադուլի Ալ. Սատիսեանի նախագահութեամբ տեղի ունեցան խորհրդակցութիւններ Համառուական Քաղաքային Միութեան կովկասեան ճիւղի յանձնաժողովի, մասնակցութեամբ պրօֆ. Կիլիկինի և փախստականներին օգնող մարմինների ներկայացուցիչների, ինչպէս և Բագուի, Երևանի, Շուշու, Եկատերինօպոլի, Գորու քաղաքագլուխների կամ նրանց ներկայացուցիչների: Հայկական մարմիններից խորհրդակցութեան հրաւիրուած էին և մասնակցուած էին Հայոց Բարեգ. Ընկ., Նրպատամատոյց Ընկ. և Երևանի Հայկական Կոմիտէն:

Օգոստոսի 14-ին խորհրդակցութիւնը լսեց պրօֆ. Կիլիկինի մանրամասն զեկուցումը, և եղան ընդհանուր բա-

Թ Ե Ր Թ Օ Ն

Գարնան անձրևի կաթիլները ջինջ էլու կայլակներով թափուած են կըրծքիս—
Սիրտս սիրամերժ թախծում է աննինջ
Հոգիս դալկացած—նիրհում անկակիծ:
Գարունն է հնչում սար ու ձորերում.
Կանաչ սաւանը փուած դաշտերին.
Իմ հոգու խորքում աշուն է բացուած,
Իմ կեանքի ճամբին՝ փշեր մահածին:

Գարնան անձրևի կաթիլները լուռ,
Փշուում են վնաս իմ հոգու վրայ.
Սիրաբեկ սիրտս արբել է ուզում,
Գարնան ցօղերով բուժել ցանկա-

նում:

ԳԻՆԻԿ ԼԱՊԱՐԵՍԻՆ

(Պետեր Կրեստեանսկի)

(Պատմամբ պատերազմական ժամ.)
1914—1915 թ.

I

Ծեր Միլլերը զարթնեց կէս գիշերին, երբ ժամացոյցը նրա գլխավերևում խփեց Էտանսերկուսը: Սարսափելի երազ տեսաւ նա. նրան տանում էին խիտ անտառով՝ ձեռքն ու ոտքը շղթայակապ. նրան հալածում էին զարհու-

րելի, բարձրահասակ, դալկադէմ և անբնութիւնից ու սովից ուժասպառ մարդիկ. նա աղիողորմ ձայնով փրկու-

թիւն էր հայցում նրանցից, ասելով.

—Ես թշուառ եմ, օ, խնայեցէք ինձ...
—Ոչ, քեզ փրկութիւն չկայ, պատասխանում էին նրան զարհուրելի սուերները և խմբով թափելով նրա վրայ՝ խեղդում: Այդտեղ նա արթնացաւ և կանգնեց ցուրտ յատակի վրայ: Ծանկարծ անցեալն ամբողջ սարսափով խմբեց նրա շուրջը և թախիծով պատեց ձեռ Միլլերի հոգին:

—Կնշանակէ, սա երազ չէ, այլ իրականութիւն. շնջաց նա չորացած շերթներով: Ես դժբաղդ գերի եմ... ռուսական գիւղում, հեռու հարադատ երկրից, ուր թաղուած են իմ բոլոր յոյսերը... և ես, ձերս արժանի եմ... ես ցանկացայ ծառայել իմ հայրենիքին և պատուհանից կրակեցի ռուսական զօրքի վրայ: Օ, դժբաղդ, ես մըտածում էի, որ այդ գիշեր իմ կեանքի վերջն է և կրակում էի անմտութեամբ... Ողորմի՛ւմ Տէր...
«Է՛, վիշէմ, վիշէմ, խօսում էր նրա ուշացած զգոյմը, դու ձեռ ես, և դժէ պիտի տանես այդ կոխը. չէ՛ որ այն, ինչ որ պատահեց երկու շաբաթ առաջ, երբէք չի մեռնի և քո հոգուն հանգստութիւն չի տալ: Եւ զարհուրելի օրերի յիշողութիւններն անկանոն խմբով շրջապատում են նրան... Բայց չէ՛ որ նա պատերազմից առաջ հարուստ էր. երեխաներն ուրախացնում էին նրան. կինը—Մարիան—թագաւորում էր ընտանիքում և լրացնում գերդաստանի կարիքները. աղջիկը—Վիշէմիւսան եր-

գում էր և ձեռներին յիշեցնում երիտասարդական անցած օրերը: Բայց յետոյ պատահեց այս սարսափելին. բացեց հրեշի երախը և ամբողջովին կլանեց նրա երջանկութիւնը՝ թողնելով նրան միայնակ մոխիրների վրայ. իսկ յետոյ նշաւակելով և կողոպտելով անխիղճ կերպով շարսեց նրան օտար երկիր...
Դնացէք և կանգուն եղէք հայրենիքի համար. ասաց նա իր տղաներին արտասուելից աչքերով, իսկ դու, Վիշէմիւս, պէտք է միթաբեւ մեզ:

Յետոյ անցան նրա ազգակից զօրքերը. ձեռ Միլլերն ուրիշների հետ երգում էր նրանց ետեից օրհներգը, իսկ երիտասարդների համար մարզաբեանում: Հարկը հազարներ անցան նրանց գիւղով և գիւղի մօտով և վերջին շտապաշար—կենդանիներ, հաց... իսկ ինչքան բան ոտնատակ եղան... Մարդիկ զոհարեցին էին ամեն ինչ և աղօթում ռազմիկների համար: Զօրականներն ու սպաներն անցնում էին գլուխները բարձրացրած՝ հպարտութեամբ և նոյն իսկ գոռողութեամբ: Օ, ինչո՞ւ չպէտք է նրանք յաղթին. չէ՛ որ ժողովրդին ասացին սրտառու ճառեր և խոստացան երկրային դրախտ: Ո՞րքան յուզմունքի արցունքներ և ռթան յոյսեր... Զօրքերն անցան. մարդիկ յոգնեցին երկար սպասելով աւետիքի, շուտափոյթ յաղթութեան և օրհնաբանելով ռազմիկներին: Ասում էին, թէ անողորմ և չլուած պատերազմ է տեղի ունենում: Մեծ որդին հաղորդեց փոքր եղբոր սպանութեան մասին, և այդ լուրը շանթահարեց Մարիային. նա ընկաւ և մեռաւ. սարսափը տիրեց ձեռ

Միլլերին. բայց նրան չյաջողեց թողնել իր կեանքի ընկերոջը, երբ սլացան բոթաբեր սուրհանդակները, թէ ռուսները հալածում են իրենց զօրքերին, և սայլերը թափուած են ճանապարհների վրայ, հեռու իրենց հարազատ բնիքից:

—Փախչենք, հայրիկ. աղերսում էր Վիշէմիւսն. իսկ ձեռը կտրծես խնազարեց և տեղից չշարժեց:

—Ոչ, ոչ, ոչ, շնջում էր նա, Բեր, ինչո՞ւ, ես այստեղ կը մեռնեմ:

Երբ իւրայինները փախչում էին, Վիշէմիւսը նրանց անէծք էր ուղղում և կատաղի կերպով կրակում պատուհանից ռուսական զօրքերի վրայ՝ մոռանալով աշխարհում ամեն ինչ: Լաւ չէ յիշում այժմ, թէ յետոյ ինչ պատահեց, միայն յիշում է արիւնաներկ սրտին իր կրծքին և բարձր ըղաւցոյց.—
Ցած գիրը հրացանը, ցած...
—Վիշէմիւս, Վիշէմիւս, բացականչեց նա ուշքի գալով. աղջիկը չկար. նա մեռնակ էր: Ռուսները շղթայեցին նրա ձեռքերը և ձգեցին յատակի վրայ. ժամանակ չկար նրանով զրազելու: Ծեր Միլլերը մտածում էր, որ իրեն հրացանազարկ կանեն, բայց սըխալեց. նրա ձեռ մարմնի ողնշանալը շատ չնչին օգուտ էր, բայց ինչպէս էր ցանկանում լինել իր Մարիայի մօտ: Ծերերին և փոքրերին ձգեցին ֆուրգօնի մէջ և ճանապարհեցին երկաթուղու կայարանը. իսկ յետոյ ձեռ Միլլերն աչքը բացաւ ռուսական մի գիւղում: Գայլի պէս նայում էր նա իր թշնամիներին և չէր ցանկանում իր կեանքի պահպանման, տաւած հացի և

ցատուութիւններ: Օգոստոսի 15-ին խորհրդակցութիւնը, դարձեալ մասնակցութեամբ պրօֆ. Կիշկինի, իսկ երկրորդական առանց նրա մասնակցութեան կազմեց փախստականներին օգնելու մանրամասն ծրագիրը և ծախքերի նախատեսւելու: Որոշեց փախստականներին կենտրոնացման և նրանց եկամբ ձանապարհի վրայ զանազան վայրերում և կէտերում հաստատել սննդական կայաններ, ստացիօնար հիւանդանոցներ, ախտահանական կամբարաններ, բաղնիքներ և լաւացարաններ, վարակիչ-ախտահանական խմբեր, ամբուլատորներ և գիւղական հիւանդանոցներ: Միանգամ ծախք հաշուեց 713,500 ռ., փախստականներին կերակրելու համար ձանապարհին՝ 15 օրւայ բնութեամբ, մինչև որոշ տեղեր բնակեցնելը, հաշուով օրական մարդագլուխ 15 կ.—168,750 ռ., սննդական կայանների և վերոյիշեալ հաստատութիւնների պահպանութեան ծախքը՝ 221,000 ռ.ամսական ընդ. 1.193,250 ռ.: Եւ որովհետև Համառուսական Քաղաքային Միութիւնը, որ իր վրայ է վերցնում այդ ամբողջ ծախքը առ այժմ, մինչև նախահաշի հաստատութիւնը, աւանսով բաց է թողել 100,000 ռ., ուստի որոշեց սկզբնական ծախքերի համար խնդրել Կովկասեան Գլխաւոր Կոմիտէից 300,000 ռ.: Խորհրդակցութեան մէջ հարց ծագեց և որբանոցներ հիմնելու մասին, սակայն զրտան, որ դա աւելի բարեգործական շրջանին է վերաբերում:

Հիւանդանոցներ պէտք է հիմնեն էջմիածին (500 մահճակալ), Երևան (250), Ալեքսանդրօպօլ (250), Շուշի (60), Աղստափա (50), Նոր-Բայազետ կամ Սևան (100), Դիլիջան (50), Նաև Ալաշկերտ, Օլթի, Մեղրեանկ, Արդւին, Պոպ, Կարաբլիս, Վան՝ եթէ միջոցները ներեն:

Ախտահանական կամբարաններ պէտք է հաստատեն էջմիածին, Ալեքսանդրօպօլ, Երևան, Օլթի, Իգդիր, Բաթում, Գորի:

Դրամի համար շնորհակալութիւն յայտնել:

Ծագեց արեգակը հանդերձ «պոզեթ»-այսինքն սարսափելի ցուրտ էր: Հեռից լսում էր սայլերի ճողոցը, որը փողոցից հասնում էր մինչև այն մահճակալը, որի վրայ նստած էր ծեր Միլլերը: Անցեալի սարսափը արևածագին մի քիչ գունատեց... և նա սկսեց շուրջը դիտել: Նա նստած էր լուսաւոր նախասենեակի մի մասում, գիւղացի Կարպ Մէրօվի տանը, որը յօժարակամ ընդունել էր նրան իր մօտ ապրելու: Նա նայում էր պատեթի պատմութեանը և նկարներին. աթոռներին և ծաղիկներին ու զարմանում: Դուռը պինդ չէր փակած, և արանքից նայում էին մի քանի զոյգ աչքեր: Լսում էին ձայներ: Ծեր Միլլերը ձեռքերը չէր խնայել նրա կատու և սառնասիրտ էր ամենքի վերաբերմամբ, նոյնիսկ այն ժամանակ, երբ թագնւում էին մահկանան աչքերը և նայում էին Կարպի, կամ նրա կնոջ Աքսինայի լուրջ և անշարժ աչքերը: Բայց երկար չէր կարողանում զիմանալ և աչքերը թերթում էր դռան վրայ ու վախեցնում երեսներին:

—Մայրիկ, նա կը կծի. հարցնում էր հինգ տարեկան աղջիկը: Մայրը յանդիմանում էր նրան յիմարութեան համար և ասում.

—Յիմար, ինչպէս կարող նա կծել, ոչ միտած է, ոչ կենդանի. թշուառ է...

—Եւ մայրիկ էլ չունի:

—Ասում եմ, յիմար, որք է և տուն էլ չունի—վազում է նրանց մօտ կեղտոտ Պետկան, ցոյց տալիս դուռը և

Բաղնիքներ եւ լաւացարաններ պէտք է հիմնեն էջմիածին, Ալեքսանդրօպօլ, Երևան, Օլթի, Իգդիր, և Բաթում:

Վարակիչ-ախտահանական խմբեր պէտք է ուղարկեն Վան, Իգդիր, Կարաբլիս, Սարկամըշ, Օլթի, Բաթում, Ալեքսանդրօպօլ, էջմիածին, Կարաբլիս, Աղստափա և Շուշի:

Փարաքարից մինչև Երևանի սննդական կայանների հաստատութեան գործը յանձնել Երևանի քաղաքապետ Ս. Խաչատրեանին, իսկ Երևանի կայացման Աղստափա՝ Ս. Յարութիւնեանին, որոնց ամեն մէկին պրօֆ. Կիշկինը տւել է արդէն 7500 ռ. այդ նպատակի համար: Էջմիածնի հիւանդանոցները և այլ գործերի ղեկավարութիւնը որոշեց յանձնել Բաղրատ եպիսկոպոսին, նշանակելով նրան Միութեան լիազօր:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԲԵՄԸ

Աւստրո-գերմանացիների առաջախաղացումը, որի մասին նրանք այնքան մեծ ոգևորութեամբ են ի լուր աշխարհի յայտնում, իրօք չհասաւ իւր նպատակին: Գերմանացիները ձգտում էին ջարդել և թուլացնել ռուս բանակը, բայց վերջինս կանոնաւոր և յամրաբայ յետ էր նահանջում, որպիսի գործողութիւն, ինչպէս վկայում են ռոյն իսկ գերմանական թերթերը, կատարում էր ռազմագիտական մեծ արւեստով: Ռուսական նահանջը Գալիցիայում և Լեհաստանում, եթէ ունի որևէ քաղաքական նշանակութիւն, չունի ռազմագիտական նշանակութիւն, քանի որ ռուս զօրքը չի կորցրել իւր կենդանի ոյժը: Մեր յետ նահանջումը չի կարող տեղական լինել, որովհետև թշնամու առաջախաղացումն էլ կանգ կառնի բնական պայմանների շնորհիւ. մի կողմից մօտենում է աշուեն, երբ արևմտեան ռազմաբնիկ անանցները է դառնում զօրքերի շարժման համար, իսկ միւս կողմից արդէն

բղաւում:

—Նայում է նա... ինչ սարսափելի... Կարպը յանդիմանում էր Պետիային և հրաժայում իր հասակի համեմատ խօսել: Ու լռել էր չեն խօսեցնում: Ծեր Միլլերը ռուսերէն քիչ հասկանում էր և գիտէր, որ իրեն խզում են, և դա աւելի էր ցաւ պատճառում նրան:

—Օ, ինչպիսի սարսափ, մտածում էր նա. Տէր ողորմած է և նրանցից մահ չէր սպասում:

—Մարիա, Մարիա, արցունքները դուրեկցին խոշոր կաթիլներով. ծանր և յուսակտոր հառաչանքը դուրս թաւ նրա կրծքից: Կարպի կինն ու երեխաները վազեցին նրա մօտ՝ չիմանալով ինչով մխիթարել:

—Դու մի լար, մխիթարում էր Կարպը և աշխատում իր շարժումներով լինել պերճախօս՝ մտածելով, որ Վիլհելմը ռուսերէն բոլորովին չգիտէ... մենք հասարակ և անյիշաւար մարդիկ ենք. կեր, խմիր, ամեն ինչ Աստուծո գործն է, ամեն մէկն ենթակա է փորձանքի, որից շուտ ապատելը դժար է...

—Գնանք նախաճաշելու... Անսպասելի կերպով վերջացնում էր նա իր զրոյցը...

—Ահա այդպէս. ասաց և կինը. նրա արտահայտութեան վրայ փայլում էին արցունքներ: Կարպը տեսնելով որ քիչ է իր ասածը, և ծեր Վիլհելմը շարունակում է արտասուել, աւելի մօտեցաւ նրան և սկսեց խօսել մեղմու շարժումներով:

—Ահա այստեղ է Աստուած,—ցոյց է տալիս կուրծքը,—քեզ չենք կարող մորթել. ցոյց է տալիս կողորդը:

(Կը շարունակւի)

այն տեղերը, ու մօտեցիւ են գերմանական զօրքը, ներկայացնում են ճահճային տափարակներ և խիտ, դժարանցիկ անտառներ: Իսկ այդ ժամանակամիջոցում Գերմանիան, ինչպէս անցեալ աշնանն ու ձմեռը, կը զբաղւի մեծ ջանքերով ամրացնել իւր գրաւած տեղերը, անշուշտ սպասելով, որ ռուսական զօրքը կարող է վերստին սկսել իւր առաջախաղացումն:

Սակայն սեպտեմբերին Գերմանիան հարաւորութիւն կունենայ սկսել իւր նախադրած գործողութիւնները Ֆրանսիական հողում, ուր ձմեռը այդ տեսակէտից այնպիսի խոչնդոտներ ու դժարութիւններ չի կարող յարուցել, ինչպէս ռուսական գծի վրայ: Հարց է ծագում, յաջողութեան ինչ շանսեր ունի Գերմանիան իւր առաջախաղացման դէպքում ընդդէմ Ֆրանսիայի ու Անգլիայի: Այս երկու զօրաբանակները վերջին ժամանակ ամենամեծ չափերով ռազմական պատրաստութիւններ են տեսել. այդ երկու ժողովրդները, կանխատեսելով, որ Գերմանիան Ռուսաստանից յետոյ իւր զօրքերը շարժելու է իրենց վրայ, հաւաքել և կենտրոնացրել են բոլոր զինուորական ու ֆինանսական ոյժերը: Թէ Գերմանիայի յաջողութիւններն այս անգամ կասկածելի են թոււում, կարելի է ենթադրել նրանով, որ անցեալ տարւայ օգոստոսին և սեպտեմբերին գերմանական հսկայական ուժերի զրոյր, կասեցեց անպատրաստ Ֆրանսիայի ձեռքով: Մինչդեռ նրանից յետոյ, Ֆրանսիացիք և անգլիացիք ոգևորւած իրենց այդ յաջողականով, շնորհիւ ժողովրդական գիտակցութեան և կառավարութեան ձեռնարկած միջոցների, կարողացան իրենց տեխնիկայով ու ռազմական պատրաստութիւններով գրեթէ հաւասարել Գերմանիային: Միւս կողմից չի կարելի աչքաթող աւելեալ նախահամարը, որ գերմանացիները համահաւաքելով իրենց բոլոր ունեցած ուժերը, արդէն յոգնեցրել և թուլացրել են նրանց: Մինչդեռ վերջին տեղեկութիւններին նայած, անգլիացիները պատրաստել են նոր և թարմ բանակ, որ իշխենու են Ֆրանսիա:

ՀԱՅԵՐՆ ՈՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

—Կարա-Հիսարի հայկական ապստամբութեան մասին տաճկական ազբիւրներէց ստացւած լուրերի համեմատ, մօտ 500 հոգի զինւած հայեր, յունիսի 2-ից յարձակւել են թիւրքերի վրայ, այրել նրանց թաղը և մօտ 20 օրւայ կռիւց յետոյ մինչև 150 զոհ խլել թշնամուց: Սովորականին պէս տաճիկները այստեղ էլ թիւրքին զոհ են ներկայացրել և յարձակման նախաձեռնութիւնը հայերին տւել: Մինչդեռ իրականութիւնը այն է, որ հայերը չգիմանալով եղած վայրագութեանց և կոտորածի կոշմարին, ինքնապաշտպանութեան են գիմել և մօտ 20 օր դիմադրել: Թիւրք զօրքը թնդանօթներ է բերել հայերի դիրքերը. ուրակոծել, Տաճկական աղբիւրը յայտնում է, որ յունիսի 20-ին կաթիլ է եղել թիւրքանօթների ոյժով անդորրութիւնը մասամբ վերականգնել Կարահիսարում: Յայտնի չէ, ճիշտ է այդ արդեօք, թէ ապստամբութիւնը շարունակւում է, իսկ եթէ իսկապէս դապել է, ինչ են եղել ինքնապաշտպան խմբերը: Խարբերդի ինքնապաշտպանական կոիւնները նոյնպէս հաստատում են:

—Հայկական կենտրոնական կոմիտէի նախագահ Ս. Յարութիւնեանը Դիլիջանից հեռագրում է Միսրոպ եպ.: «Առանց նոր և մեծ զոհերի անհնարին է իրագործել փախստականներին լեռ-

նային տեղերով Գանձակի նահանգը ուղղ տեղափոխելու ծրագիրը (500 վ. ճանապարհ): Այդ մասին զեկուցէք Փոխարքային: Երանդուն կերպով աշխատեցէք փոխելու կարգադրութիւնը: Մայրայից դէպքում աւելի լաւ է փախստականներին տեղաւորել Երևանի նահանգում»:

—Թիֆլիզի թեմի առաջնորդ Մեսրոպ եպ. Պետրոգրադից՝ Պետական Դումայի անդամ Պապաշահեանից ստացել է հետեւեալ հեռագիրը, խփւած օգոստոսի 24-ին. «Համաձայն Պետական Խորհրդի՝ օգոստոսի 4-ին կայացած որոշման պետական դանձարանից բաց է թողնւած կէս միլիօն ռուբլի յօդուտ հայ փախստականների. դրամը դրելու է Կովկասի Փոխարքայի տրամադրութեան տակ: Պետական Դուման իր ուրախ օրւայ փակ նիստում քննութեան կառնի փախստականների մասին եղած օրինադիւծը: Չեմ ստացել վերջին հեռագրով Ձեզ արած հարցումներիս պատասխանը: Ձեր հեռագիրը ցենզուրան արգելեց տպագրել թերթերում: Աշխատում եմ, որ յետագայում ևս շարունակելի փախստականներին տրւելիք պետական օգնութիւնը»:

—Նպաստամատոյց ընկերութեան նախագահ Դաւիթ-Խան Աւան-Իւզրաշեան յօդուտ փախստականներին նւիրել է 6000 ռ., որից 3000 ռ. վեհափ. Կաթողիկոսի տրամադրութեան ներքոյ, իսկ 3000 ռ. նպաստ Ընկերութ. որբանոցի համար:

ԼՐԱՏՈՒ

ՀՈՒՅԻ

—Դորիսից մեզ հաղորդում են, որ մեր թղթակից պ. Ալեքսանդր Բակունցի և քաղաքագլուխ պ. Մ. Մ. Տէր-Դրիգորեանի միջև եղած թիւրիմացութիւնը հարթւած լինելով, պ. Բակունցը ազատւել է բանտից: Պարզւել է, որ պ. քաղաքագլխին անւանարկող թուցիկի հեղինակը պ. Բակունցը չէ, այլ մի այլ անձնաւորութիւն, որը պ. Բակունցի բանտում եղած միջոցին մի այլ թուցիկով և նամակով յայտնել է, որ պ. Բակունցը մեղաւոր չէ:

—Երեկ հացի մեծ պակասութիւն էր քաղաքում, լաւաշ թողնելը դադարեցրել էին իրենց աշխատանքը՝ դժգոհ լինելով եղած սակագնից. ժողովուրդը խռււած էր փոներում. շատերն էլ ստիպւած եղան բաւականանալ մի կամ երկու փունտ հացով: Հացավաճառները կանչեցին ոստիկանատուն:

—Այսօր առաւօտեան ժամը 11-ին, քաղաքային դումայի դահլիճում, տեղի է ունենալու Շուշու «Կուլտուրա» սպանողական ընկերութեան անդամների տարեկան ընդհանուր ժողովը:

—Մեզ զանգատում են, որ Միլլեր-գօնիկայա նրբանցքում երեկոները լապտերներ չեն վառւում, այնպէս որ բաւականին երկուդալի է լինում անցորդի համար:

—Մեզ հաղորդում են, որ առանց զգանքի անկարելի է անցնել Աղարեկեց ձորով, ուր կոյուղիները բացւելով անագին լճակ են գոյացրել, վարակելով օդը:

—Թարթառից մեզ գրում են, որ Եւլախ կայարանից սկսած մինչև թիւրքական Գիւլա-Բաթլու գիւղը երկաթուղային գիծը արդէն պատրաստ է և վազօծները երթեկեկում են, կրելով շինարարական նիւթեղէն: Մինչև Թարթառ գետը արդէն պատրաստ են բոլոր փոքր կամուրջները, իսկ Թարթառի կամուրջը որ 10 աչքից է բաղկացած, արդէն վերջանալու վրայ է:

—Շնորհակալութեամբ ստացանք Կ. Կուսիկեանի և Ա. Մատուրեանի

կազմած «Հատիկներ» դասագիրքը Գ. և Դ. տարւոյ. գինն է 80 կ.

— Թամիրովսկայա փողոցի կեդոտու թիւերը չափից անցել է. մայիսըրը էլի առաջւան նման բռնւած են կաթնափառները ամանեղէնով և աթոռներով Երկրորդ անգամ քաղաքային ինքնավարութեան ուղարկութիւնն ենք հրաւիրում:

Ոստիկանական տեղեկութիւններ
Ներկայ օգոստոսի 10-ին Ա. Գաթիլու հասարակութեան տանուտէր Բահաթուր Ալեյկեար օղլու խնդրանքով IV մասի պրիստաւ Սարամաստրէկովը կրտսեր ստրաժնիկ Ադաեար Նիֆտալի օղլուն ուղարկում է ճանապարհների և կամուրջների նորոգութեան գործում ազգաբնակչութիւնը կոռի հանելու ժամանակ աջակցելու Հաջի Թուրալի գիւղի օգնական Ալլահալեբեղի Ալի օղլուն: Ա. Գաթիլու գիւղի բնակիչ Կամրան Բախշալի օղլու տան մօտ գտնւող կամուրջը ուղղելու համար հարկաւորւում է կանչել մի աշխատող՝ իր սայլի հետ միասին շէրթը վերցնելու Կամարինը լինելով, չենց նա էլ կանչւում է, սակայն վերջինս յայտնում է, որ իր եղբորը յոգնած են, բայց և այնպէս սայլը լծելով, գնում է իր խոտհարքը: Ստրաժնիկ Ադաեար Նիֆտալի օղլին և տանուտէրի օգնական Ալլահալեբեղի Ալի օղլին գնում են յետ դարձնելու նրան, այդտեղ վէճի են բռնւում, որի ժամանակ Կամրան Բախշալի օղլին գնդակահարւում է: Մեղադրեալները կալանաւորւած են:

ՌՈՒՍՏԱՍԵՆ

— Պատգամաւորները Պուտիլովսկի գործարանում. Պատգամաւորները Պուտիլովսկի գործարանին իրենց արած աջակցութեան մասին հետաքրքրական մանրամասնութիւններ են հաղորդում: Նրանք հնարաւորութիւն են ունեցել խօսակցելու գործարանում բանւորներից ընտրած ներկայացուցիչների հետ, թէ և գործարանի վարչութիւնը ամեն կերպ աշխատել է արգելք լինել այդ բանին: Երբ որ բանւորները խօսակցութեան մէջ էին մտել պատգամաւորների հետ, վարչութեան ներկայացուցիչները՝ մեքենաների այլ և այլ տեխնիքական մանրամասնութիւնների ցուցադրութեամբ՝ աշխատում էին պատգամաւորների ուղարկութիւնը այլ կողմ գրաւելու: Բանւորների ներկայացուցիչը ողջունել է պատգամաւորներին և յայտարարել՝ որ բանւորները պատրաստ են բոլոր ոյժերով աջակցել ընդհանուր գործին՝ ընդդէմ թշնամու: Բանւորները բռնուն կերպով բողոքել են ընդդէմ Պետական Դուռայի ամբիոնից՝ աջակողմեան հետորներից մէկի այն յայտարարութեան, թէ մինչև պատերազմը տեղի ունեցած գործադուլները կազմակերպւած են եղել գերմանական փողոցով: Բանւորները ցոյց տաին, որ տնտեսական խաղաղ գործադուլները միակ միջոցն է բանւորների ձեռքում, հասարակութեան ուղարկութիւնը իրենց ղրուկեան վրայ դարձնելու: Իրաւ է, վարչութիւնը աւելացրել է իրենց 15 տոկոս, բայց փաստօրէն այդ աւելացումը կատարեալ կեղծիք է: Բանւորները, ի միջի այլոց խնդրել են պատգամաւորներին՝ ուղարկութիւն դարձնել այն բանի վրայ, որ Պուտիլովսկի գործարանում բանում են ոչ բոլոր ազգաբնակիչները (СТАНКИ): Բանւորները խնդրել էին նոյնպէս ուղարկութիւն դարձնել հիւանդանոցային գործի չափազանց վատթար կազմակերպութեան վրայ Պուտիլովսկի գործարանում: Պատգամաւորների գրոյցը բանւորների հետ տեղի է ունեցել գործարանային թատրոնում,

ուր եկել էր նաև Մ. Վ. Բոճեանկոն: Բանւորները ողջունել են Պետական Դուռայի նախագահին ոտքի կանգնելով: Բոճեանկոն զիմել է բանւորներին մի հակիրճ ճառով, որի մէջ մասնաւորապէս Պետական Դուռայի առաջիկայ աշխատանքների բնոյթը: Բանւորները խնդրել են պատգամաւորներին՝ յաճախ այցելել: Պատգամաւորները խոստացել են: Բանւորները հետաքրքրւել են, թէ ինչու գործարանը այցելող պատգամաւորների մէջ չկան սօցիալ-դեմօկրատիայի և աշխատաւորների ներկայացուցիչներ:

— Գարնտը խորհրդակցութիւն.
Մոսկւայում պատգամաւոր Կոնօվալովի մօտ տեղի է ունեցել հասարակական գործիչների, համագեմատվոյական և համաքաղաքային միութիւնների ներկայացուցիչների, գիտութեան, առևտրա-արդիւնաբերական շրջանների և ռազմա-արդիւնաբերական, կոմիտէտների ներկայացուցիչների խորհրդակցութիւն՝ պատերազմի և քաղաքական հարցերի շուրջը: Միաձայն որոշւած է՝ պահանջել որ հիմնել ազգային ինքնապաշտպանութեան կաբինետ, մերժել հաշտութեան նկատմամբ ամեն մի խօսք ու զրոյց և պատերազմը հասցնել իր վախճանին: Յետոյ ընդունւած են մի շարք չափազանց կարևոր վճիռներ՝ որոշումների իրագործման համար:

ՓԱՆՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻ ՕԳՆԵԼՈՒ ՀԱՐՑԸ

Մ. Պապաշանեանի նախաձեռնութեամբ Պետական Դուռա է մտցւած հետեւեալ «հարցը», որի տակ ստորագրել են կաղէտները, պրօգնեստները, հոկտեմբերեանները և լեհական կօլօյի անդամները:

«Վանի շրջանը մեր թողնելուց յետոյ, Իգդիր գիւղի վրայով և Պարսկաստանի միջով դէպի Ռուսաստանի սահմանները ուղղեցին հայ փախստականների խմբեր, որոնց թիւը անցեալ ձմեռը եկածների հետ (60,000) անցնում է 260,000-ից, գլխաւորապէս կանանցից և ձերուհիներից բաղկացած: Փախստականները թողին իրանց գիւղերը և վան քաղաքը աճապարանքով և ճանապարհին քիւրդերի կողմից ենթարկւեցին յարձակման: Թիւրքերի և քիւրդերի գազանութիւնը գերազանցում է նոյնիսկ «այն, ինչ նրանցից սպասելի էր Այսպէս, մեզ հասած տեղեկութիւնների համաձայն, Մուշի շրջանի ամբողջ արական ազգաբնակչութիւնը ոչնչացւած է: Ախլաթի, Խնուսի, Բուլանլիի գաւառների 71 գիւղերից ազատւել է միայն 1200 մարդու չափ, իսկ Ձեացեալ ամբողջ հայ ազգաբնակչութիւնը, ոչ պակաս 20,000 մարդ, անխնայ սպանւած է: Սկսեց հայերի ոչնչացումը, որպէս Ռուսաստանի դաշնակիցների, որոնք կուռն էին նրա օգտին: Ձկարողանալով տանել անվերջ զաւարումներ ղժաւորութիւնները՝ փախստականները կանանց և երեխաների դիակներով ծածկեցին երկար ճանապարհը: Հայերը, ինչպէս և միւս քրիստոնեաները՝ (ասորիները) մեր սահմանները եկան հիւանդ, սոված և ահաբեկւած: Փախստականների այդպիսի բազմութեան պահպանութեան համար անբաւարար են մասնակի միջոցները: Պետութեան կողմից պէտք է օգնութիւն, անյետաձգելի և անմիջական օգնութիւն: Մինչև այժմ կառավարութիւնը զօրախտութեան համապատասխան միջոցներ ձեռք չէ առել: Միայն Ն. Կ. Բ. Մեծ Իշխանուհի Տատիանա Նիկօլայնայի կօմիտէտը, բարեգործութեան կարգով, յատկացրել է 550,000

ր., որ պարզ է, թէ անբաւարար է: Մինչև որ Պետ. Դուռա մտցւած կառավարական օրինագիծը փախստականների հոգատարութեան մասին կը դառնայ օրէնք, անհրաժեշտ է պետութեան անյետաձգելի օգնութիւնը: Մենք, Պետ. Դուռայի ներքոյ ստորագրող արդամներս, գտնելով որ պետութեան պարտքն է արտակարգ միջոցներ ձեռք առնել թիւրքահայ շարտանջ փախստականներին օգնելու, առաջարկում ենք Պետական Դուռային հարց տալ ներքին գործերի մինիստրին և Ն. Կ. Մ. Կովկասի փոխարքային, թէ ինչ միջոցներ է մտադիր կառավարութիւնը գործադրել թիւրքաց Հայաստանից և Պարսկաստանից փախածներին օգնելու համար:

Այս հարցի տակ առաջին ստորագրողներն են՝ Մ. Ի. Պապաշանեան, Պ. Ն. Միլիկով և Ա. Ի. Շինգարով: Այս հարցը քննել է Դուռայի օգոստոսի 15-ի երեկոյեան ղոնփակ նիստում:

Պ Ն Տ Ե Ր Ը Մ

ՀԵՌԱՅԻՐՆԵՐ
(Պետր. Նեո. գործ.)
ԴԵՐԵՆԵՆ ԶՈՐԵՐԵՐԸ ՆԵՏՈՐԻՐԵՆԵՐԸ

Իրգօ—Դիմակի ռազմաճակատում թշնամու գործունէութիւնը օգոստոսի 17 և 18-ի ընթացքում արաբայայտել է միմիայն Ֆրիդրիխշտատտի շրջանում, որտեղ գործերի գրութեան մէջ էական փոփոխութիւններ չեն մտել: Վիսլայի աջ ափին մենք շարունակում էինք յաջող կերպով առաջանալ: 17-ին մենք խլեցինք 5 թնդանօթ և գնդակացիր: Վիսլայի և Նեմանի միջև հակառակորդը լայնացնելով իր արշաւը, գրաւեց Օրանի աւանը: Մերդեհանկիի աջ ափին կռիւները շարունակում են պահպանել իրենց նախկին յամառ բնոյթը: Մեր գնդերից մէկը, որ շրջապատւած էր թշնամու կողմից, պատռելով գիծը յետ է դարձել, ոչնչացնելով գերմանական մի բաւալիօն և գերելով 70 զինւոր և մի սպայ: Դրօշնոյից արևմուտք մենք յետ մղեցինք գերմանական կրկնակի և եռանդուն յարձակումները: Լուցկի շրջանում և Գալիցիայում մենք յետ ենք պահում թշնամուն և ետ կենալով դէպի աւելի կրճատ ռազմաճակատ և հարւածելով նրա զօրքերը մեր հակադարձակումներով: Ընդհանուր թիւը գերի բռնած աւստրօ-վեն-

գրացիների աւելի է 100 սպայից և 7,000 զինւորից. որոնց մի երրորդը գերմանացիներ էին, մի քանի տանեակ գերմանական բանակի օբէր-սպաներով: Ամենից աւելի յամառ յարձակումները հակառակորդը անում էր ամսոյս 17-ին և 18-ին Բաղդիվիօ—Չօյօկ—Սթօրօվ—Բուրկանօվ շրջանում, Ստրիվրայ Բուլուչօ քաղաքի մօտ: Ամենուրեք թշնամին յետ շարունակելով կորուստներով: Սթօրօվի շրջանում հակառակորդը մի շարք կրկնակի յարձակումներ էր անում, որոնցից վերջինը յետ մղեց մեր զօրքերի հակադարձակմամբ: Ծայրայեղ յամառութեամբ աչքի էին ընկնում յարձակումները նոյնպէս Ուրկանօվի և Բուչաչի շրջանում, ուր մերոնք յետ մղեցին թշնամուն թնդանօթային կրակով և սկիւներով ու բազմաթիւ յարձակումներով: Տեղ-տեղ հակառակորդը չը դիմանալով մեր տեղական ձեռնամարտին յետ էր նահանջում դէպի իր խրամատները, գերիներ թողնելով մեր ձեռքը:

Կովկասեան գորսաբանակի շտաբից
Օգոստոսի 18-ին Կովկասեան բանակի ռազմաճակատում, բացի մեր և թիւրքաց հետախոյզների ընդհարումներից, էական փոփոխութիւններ չեն եղել:

ՓՈՍՏԱՐԿՂ
Ք. Գիւր. — պ Ա. Վազէին. «Արցունքի ծաղիկը» չի տպագրւելու:
ԵՐԵՒԱՆ. — պ Ա. Տ. — Գ. — Տէր-Աբրահամեանի հարցը մենք փակել էինք, երբ ոտացեց Ձեր գրութիւնը: Չարժէ, խնդրեք բաւականաչափ պարզաւորէք արդէն:
Թարգմանութիւնը տնայրմար է եղել տպագրութեան. յետ կուղարկելի:
ԱՍՏՐԱԽԱՆ. — «Բամբերի» խմբագրութեան. Ձեր թերթի №16-ը չենք ստանում:
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼ. — «Ախուրեանին» — Կարգէք վերել պատասխանը:

Խմբ. հր. Լ. Վարդապետեան
Печатать дозволено военной цензурой

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ПО СЛУЧАЮ
продается домашняя мебель. Миринская, № 8 домъ Маркарова верхний этажъ. 1—1

ՂԱՐԱԲԱՂԻ Հ. Հ. ԹԵՄԵԿԱՆ ԴՊՐՈՅԻ
համար հարկաւոր է փորձւած, բարձրագոյն կրթութեամբ
Ո Ւ Ս Ո Ւ Ց Ի Չ

Աւանդելու է՝ հոգեբանութիւն 2 դաս, ընդհանուր մանկավարժութիւն — 2 դ. ընդհանուր դիտակտիկա — 2 դ, մեթոդիկա (փորձնական դասերով) — 11 դ. շաբթական ընդամենը 17 դաս, մօտաւորապէս 1500 ր. վարձատրութեամբ:

Ցանկացողները պէտք է դիմեն դպրոցի տեսչին, ներկայացնելով խնդրագրերի հետ և կարևոր դոկումենտները — curriculum vitae-մինչև ներկայ օգոստոսի 28-ը:
2 — 2